

Temat: Wspólny rynek europejski i zasady jego działania

NA PODSTAWIE PODRĘCZNIKA: ROBERT GUCMAN – HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO - GOSPODARKA, WYDWNICTWO WSIP

W dziejach Europy kilkakrotnie zdarzało się, że znaczna część kontynentu była zjednoczona pod czymś berłem. W starożytności swoją władzę nad częścią zachodnią i południową rozciągnęli Rzymianie. Nad dużymi połaciami Europy panował Karol Wielki. Otton III stworzył wizję Europy, w której miały istnieć zjednoczone pod wspólnym berłem Galia, Germania, Italia i Słowiańszczyzna. Swoistego „zjednoczenia” dokonał także Napoleon Bonaparte. W 1831 r. Polak Wojciech Jastrzębowski jako pierwszy opracował projekt konstytucji zjednoczonej Europy w pracy *O wiecznym pokoju między narodami*. Kilka lat po zakończeniu I wojny światowej, w 1923 r., ukazała się książka pt. *Pan-Europa* austriackiego arystokraty **Richarda Coudenhove-Kalergi**. Przedstawiono w niej wizję Unii Paneuropejskiej. Wprowadzeniem projektu w życie miała zająć się Liga Narodów, ale wybuch wielkiego kryzysu gospodarczego pokrzyżował te plany.

RADA EUROPY

Jeszcze w czasie II wojny światowej stało się jasne, że państwa zachodnie będą musiały znacznie ściślej ze sobą współpracować politycznie, aby przeciwstawić się blokowi komunistycznemu pod przywództwem ZSRR. Dnia 5 maja 1949 r. w Londynie 10 państw (Belgia, Dania, Francja, Holandia, Irlandia, Luksemburg, Norwegia, Szwecja, Wielka Brytania i Włochy) zawiązało **Radę Europy**, z siedzibą w Strasburgu. Obecnie skupia ona 47 państw - niemal wszystkie kraje leżące na kontynencie europejskim oraz kilka spoza jego granic, np. Armenię i Azerbejdżan. Kilka państw pozaeuropejskich należy do grona obserwatorów prac Rady. Organizacja ta ma na celu umacnianie demokracji, walkę o przestrzeganie praw człowieka oraz współpracę kulturalną, nie posiada natomiast kompetencji gospodarczych i wojskowych. W ciągu kilkudziesięciu lat istnienia Rada opracowała ponad 200 **konwencji**, które są traktatami międzynarodowymi zawierającymi zasady postępowania w ważnych dla całego kontynentu sprawach.

EUROPEJSKA WSPOLNOTA WĘGLA I STALI (EWWIS)

Za zacieśnianiem współpracy politycznej i kulturalnej postępowała integracja gospodarcza. Jej początkiem było nawiązanie współpracy między Francją a Niemcami w sprawie gospodarowania strategicznymi surowcami: węglem i stalą. Początkowo Francja nie chciała się zgodzić na odbudowę niemieckiego przemysłu ciężkiego. Obawiała się, że podobnie jak po zakończeniu I wojny światowej stanie się on podstawą do odbudowy gospodarczej Niemiec. Jednak podczas negocjacji z udziałem m.in. kanclerza Niemiec **Konrada Adenauera**, ministra spraw zagranicznych Francji **Robert Schumana** oraz francuskiego polityka **Jeana Monneta** udało się wypracować kompromis. Dnia 9 maja 1950 r. ogłoszono projekt powstania międzynarodowej organizacji gospodarczo-politycznej, która miała zajmować się regulowaniem spraw związanych z wytwarzaniem, obrotem i wykorzystywaniem węgla i stali. Projekt ten ogłosił Robert Schuman, dlatego zwany jest „deklaracją Schumana” i „planem Schumana” (na pamiątkę tego wydarzenia 9 maja jest obchodzony w Unii Europejskiej jako

Dzień Europy). Niemal dokładnie rok później - 18 kwietnia 1951 r. - sześć państw: Francja, RFN, Belgia, Holandia, Luksemburg i Włochy podpisało **traktat paryski**, który powoływał **Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (EWWIS)**.

Traktat wszedł w życie 23 lipca 1952 r. Zgodnie z jego zapisami Europejska Wspólnota Węgla i Stali istniała 50 lat - do 2002 r., a następnie jej kompetencje przejęła Unia Europejska.

EUROPEJSKA WSPOLNOTA GOSPODARCZA (EWG) I EUROPEJSKA WSPOLNOTA ENERGII ATOMOWEJ (EURATOM)

Powołanie Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali było pierwszym krokiem na drodze do zacieśniania gospodarczej jedności państw europejskich. W 1957 r. Francja, RFN, Belgia, Holandia, Luksemburg i Włochy powołały na mocy **traktatów rzymskich** dwie organizacje: **Europejską Wspólnotę Gospodarczą (EWG)** i **Europejską Wspólnotę Energii Atomowej (Euratom)**.

Europejska Wspólnota Gospodarcza miała dbać o równomierny rozwój gospodarczy państw członkowskich i ich spójność ekonomiczną, dążyć do podnoszenia poziomu życia obywateli oraz do zacieśniania stosunków między krajami członkowskimi. Sposobami na osiągnięcie tych celów miało być znoszenie barier celnych i ograniczeń ilościowych oraz stworzenie **czterech wolności rynku wewnętrznego**: wolności **swobodnego przepływu kapitału, ludzi, towarów i usług**. Innymi funkcjami EWG było prowadzenie wspólnej polityki handlowej, rolnej, transportowej, energetycznej i związanej z ochroną środowiska oraz wspieranie badań naukowych. Organizacja miała również reprezentować kraje członkowskie w kontaktach z innymi państwami. Do zadań Euratomu należały badania związane z energią atomową i dążenie do wykorzystania jej w pokojowych celach. Miał on również kontrolować handel materiałami radioaktywnymi. Wspólna polityka gospodarcza szybko zaczęła przynosić korzyści państwom członkowskim. Jednocześnie kolejne kraje europejskie zaczęły przystępować do EWG: 1973 r. - Dania, Irlandia i Wielka Brytania, w 1981 r. - Grecja, w 1986 r. – Portugalia i Hiszpania.

UNIA EUROPEJSKA

W lutym 1992 r. w **Maastricht** w Holandii podpisano traktat powołujący do życia **Unię Europejską**. W **traktacie** ustanowiono jej trzy filary. Pierwszym z nich stały się **Wspólnoty Europejskie: Wspólnota Europejska** (dawna Europejska Wspólnota Gospodarcza), Europejska Wspólnota Węgla i Stali, Europejska Wspólnota Energii Atomowej. Drugim filarem stała się **wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa**, trzecim zaś został **wymiar sprawiedliwości i spraw wewnętrznych**. W grudniu 2009 r. na mocy traktatu lizbońskiego przestała istnieć Wspólnota Europejska. Jednocześnie wciąż trwał proces poszerzania Unii Europejskiej. W 1995 r. przystąpiły do niej Austria, Finlandia i Szwecja. W 2004 r. miało miejsce największe rozszerzenie Unii Europejskiej. Jej członkami stały się wówczas: Czechy, Cypr, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Słowacja, Słowenia i Węgry.

W 2007 r. do Unii Europejskiej dołączyły Bułgaria i Rumunia, a 1 lipca 2013 r. Chorwacja. Obecnie do Unii Europejskiej należy 27 państw, w których mieszka niemal pół miliarda ludzi (dane uwzględniają opuszczenie UE przez Wielką Brytanię, co miało miejsce 1.02.2020 roku).

UKŁAD Z SCHENGEN

STREFA SCHENGEN

W 1985 r. Belgia, Francja, Holandia, RFN i Luksemburg podpisały w Schengen układ o stopniowym znoszeniu kontroli na granicach państw będących stronami układu oraz o wprowadzaniu wolnego przepływu obywateli (co wynika z realizacji jednej z czterech wolności rynku wewnętrznego). Układ po pewnych zmianach zaczął obowiązywać w marcu 1995 r. Następnie przystępowały do niego kolejne państwa Unii Europejskiej (Polska przystąpiła wraz z 8 innymi krajami w 2007 r.) i kraje spoza Unii (Islandia, Norwegia, Lichtenstein i Szwajcaria). Celem układu jest zniesienie kontroli paszportowych na wewnętrznych granicach przy jednoczesnym wzmocnieniu kontroli na granicach zewnętrznych oraz prowadzenie wspólnej polityki wizowej i azylowej. W ramach ustaleń z Schengen istnieje tzw. **System Informacyjny Schengen (SIS)**,

który gromadzi i udostępnia informacje o osobach niepożądanych, próbujących przekraczać granice Unii Europejskiej.

EURO

Państwa Wspólnot Europejskich już od lat 70. XX w. posługiwały się jednostkami rozrachunkowymi ułatwiającymi rozliczenia międzynarodowe. W 1975 r. wprowadzono tzw. Europejską Jednostkę Rozrachunkową, która w 1981 r. została zastąpiona przez istniejące od 1979 r. ECU (European Currency Unit - europejska jednostka walutowa). Był to pieniądź wirtualny, służący do rozliczeń między państwami i między bankami oraz jako środek obrachunkowy i płatniczy w transakcjach międzynarodowych. Wraz z postępem integracji europejskiej stało się jasne, że następnym krokiem będzie wprowadzenie wspólnej waluty. W dniu 1 stycznia 1999 r. w Austrii, Belgii, Finlandii, Francji, Hiszpanii, Holandii, Irlandii, Luksemburgu, Niemczech, Portugalii i Włoszech wprowadzono **unię walutową**, w której używa się wspólnej waluty - **euro**. Później do grona tych państw dołączyły: Grecja, Słowenia,

<https://www.forbes.pl/gospodarka/bulgaria-rumunia-i-chorwacja-chca-przystapic-do-strefy-euro/5yvrjrm>

Nie wszystkie państwa tzw. starej Unii Europejskiej zdecydowały się na wejście do unii walutowej. Poza nią pozostają Wielka Brytania, Szwecja i Dania. Początkowo euro było używane tylko w rozliczeniach bezgotówkowych, jednak od 1 stycznia 2002 r. waluty poszczególnych państw zostały zastąpione przez monety i banknoty euro. Niemal wszystkie nowe państwa Unii Europejskiej zobowiązały się do wprowadzenia wspólnej waluty, co wiąże się z koniecznością dostosowania gospodarek do określonych wymogów. Nie wszystkie kraje są w stanie tego dokonać w krótkim czasie. Dlatego dziś do unii walutowej (zwanej **strefą euro** lub **eurolandem**) należy 19 z 27 państw członkowskich. Przez kilka lat euro uważano za bardzo bezpieczną walutę, a państwa, które się nią posługiwały - za wiarygodne gospodarczo. Było to dla nich bardzo korzystne, gdyż mogły np. bardzo tanio zaciągać kredyty. W wyniku kryzysu, z którym od 2007 r. walczy światowa gospodarka, część tych krajów zaczęła się borykać z bardzo poważnymi problemami finansowymi. W 2011 i 2012 r. niektóre z nich (Grecja, Włochy, Hiszpania i Portugalia) znalazły się na skraju bankructwa. Bardzo poważnie zaczęto rozważać kilka scenariuszy działania: usunięcie ze strefy euro państw nieradzących sobie gospodarczo, zawężenie strefy do krajów o prężnych, wysokorozwiniętych gospodarkach, całkowita rezygnacja z posługiwania się wspólną walutą. Osłabienie euro niesie ze sobą wiele niebezpieczeństw, np. możliwość **ataku spekulacyjnego**. Mimo to znaczna część ekonomistów uważa, że wspólna waluta jest korzystna dla dalszego funkcjonowania Unii Europejskiej.

GOSPODARCZE FUNKCJONOWANIE UNII EUROPEJSKIEJ

Unia Europejska dysponuje **budżetem**, z którego finansuje wspólną politykę w dziedzinach przewidzianych prawem traktatowym. W 1988 r. wprowadzono ustalane na 7 lat wieloletnie plany finansowe - **perspektywy finansowe** zwane obecnie wieloletnimi ramami finansowymi (WRF). Wadą takiego rozwiązania jest utrzymująca się przez wiele lat sztywność wydatków (ich strukturę można zmienić dopiero w następnej perspektywie finansowej), zaletą zaś - przewidywalność dochodów i wydatków, a także stosunkowa łatwość w utrzymaniu dyscypliny budżetowej. Budżet Unii na każdy rok jest konstruowany zgodnie z pewnymi zasadami. Są to: **zasada jedności** - dochody i wydatki muszą być ujęte w budżecie ogólnym; **zasada uniwersalizmu** - dochody nie mogą być przypisywane do konkretnych wydatków; **zasada równowagi budżetowej** - nie można zakładać deficytu budżetowego, a jeśli do takiego dojdzie,

należy uchwalić budżet uzupełniający lub korygujący; **zasada sporządzania budżetu na rok** w zgodzie z perspektywą finansową; **zasada specjalizacji wydatków** - każdy wydatek ma swoje ściśle określone przeznaczenie.

Wpływy do budżetu pochodzą z różnych źródeł. Są to tzw. zasoby własne - opłaty rolne i cukrowe, dochody z cel importowych i należna Unii część podatku VAT. Największą część budżetu unijnego (ok. 62%) stanowią wpłaty narodowe - 0,73% PKB.

Wydatki budżetowe Unii Europejskiej to przede wszystkim finansowane przez nią działania i projekty. Istnieje wiele kategorii działań finansowanych przez Unię.

Pierwszą z nich jest **konkurencyjność i spójność**. W tym zakresie Unia ponosi nakłady na stały wzrost gospodarczy, powiększanie liczby miejsc pracy, zwiększanie konkurencyjności gospodarki unijnej na świecie i niwelowanie różnic między gospodarkami biedniejszych i bogatszych członków. Kategoria **zasoby naturalne** dotyczy wydatków na rolnictwo, wspieranie obszarów wiejskich, rybołówstwo i środowisko naturalne. W ramach kategorii **wolność, bezpieczeństwo i sprawiedliwość** finansuje się wydatki na walkę z terroryzmem, przestępczością zorganizowaną i nielegalną imigracją. Kategoria **obywatelstwo** obejmuje przede wszystkim wydatki na promocję oraz ochronę dziedzictwa i bogactwa kulturowego, a także na wspieranie budowy otwartego społeczeństwa obywatelskiego. Ze środków budżetowych Unia Europejska finansuje również przedsięwzięcia, w których jest partnerem na arenie międzynarodowej (np. związane z utrzymaniem pokoju czy niesieniem pomocy ofiarom klęsk żywiołowych), oraz pokrywa wydatki związane z samym jej funkcjonowaniem.

Unia Europejska wspiera rozwój państw członkowskich oraz działania mające na celu zniwelowanie różnic w ich rozwoju gospodarczym. Proces ten odbywa się dzięki różnym funduszom unijnym.

Fundusz Spójności wspiera biedniejsze państwa Unii Europejskiej, w których dochód narodowy brutto jest niższy niż 90% średniej wszystkich państw unijnych. Środki finansowe pochodzące z tego funduszu można zużytkować na rozwój infrastruktury i ochronę środowiska - zwłaszcza stosowanie odnawialnych źródeł energii. W latach 2007-2013 z funduszu tego korzystały: Bułgaria, Cypr, Estonia, Grecja, Węgry, Łotwa, Litwa, Malta, Polska, Portugalia, Czechy, Rumunia, Słowacja i Słowenia.

Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego ma na celu likwidację nierówności w rozwoju gospodarczym poszczególnych regionów. Środki z Europejskiego Funduszu Społecznego mogą być wykorzystane m.in. na tworzenie nowych miejsc pracy. Z **Funduszu Solidarności Unii Europejskiej** płynie pomoc w przypadku klęsk żywiołowych, które zdarzyły się zarówno w państwach Unii, jak i w krajach, które starają się o wstąpienie do niej. Państwa kandydujące mogą także wykorzystywać środki płynące z **Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej** na współpracę transgraniczną z państwami członkowskimi, rozwój regionalny, rozwój obszarów wiejskich i wzmocnienie kapitału ludzkiego.

EUROPEJSKI BANK CENTRALNY

Powołano go w 1998 r. w wyniku porozumienia banków centralnych państw członkowskich zawartego na mocy traktatu z Maastricht.

Europejski Bank Centralny uzyskał pełne kompetencje rok później, gdy w następstwie utworzenia strefy euro stał się odpowiedzialny za prowadzenie polityki pieniężnej strefy. EBC z siedzibą we Frankfurcie nad Menem został określony w traktacie lizbońskim jako jedna z

siedmiu instytucji Unii Europejskiej. EBC ma na celu prowadzenie skutecznej polityki pieniężnej i utrzymywanie stabilności cen. Jest również bankiem emisyjnym państw, które znajdują się obecnie w strefie euro. Skuteczna polityka pieniężna EBC jest możliwa, ponieważ pozostaje on niezależny do innych organów Unii Europejskiej. Wraz z krajowymi bankami centralnymi, które przekazały EBC swoje kompetencje w dziedzinie polityki pieniężnej, Europejski Bank Centralny tworzy tzw. Eurosystem i Europejski System Banków Centralnych (ESBC). Do Eurosystemu oprócz EBC należą wszystkie banki centralne państw, w których obowiązuje waluta euro, do ESBC z kolei – EBC i wszystkie banki centralne Unii Europejskiej, niezależnie od walut krajowych. Eurosystem i ESBC będą istniały równoległe aż do momentu, gdy we wszystkich państwach Unii Europejskiej będzie obowiązywało euro.

<http://300gospodarka.pl/live/2019/12/13/europejski-bank-centralny-rozwaza-wprowadzenie-wlasnego-cyfrowego-pieniadza/>

Polecenia do lekcji:

1. Zapoznaj się z poniższymi wizerunkami ojców UE:

